

LE TOURISTE BULGARE—DER BULGARISCHE TOURIST.
СПИСАНИЕ ЗА ТУРИЗЪМЪ И ПРИРОДООПИСАНИЕ.

Редактори : Д-ръ ХР. ПИПЕРОВЪ и С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣтъ юлий и августъ). Струва за нечленове годишно 2 лева.
Въ странство 2·50 франка.

Всичко се изпраща : София, „Българско Туристско Дружество“.

Год. VI.

София, юний 1907 г.

Брой 6.

С. Д. Скрински.

Алеко Константиновъ.

(Биографични бѣлѣжки, продължение отъ бр. 4—5).

Алеко е билъ обиченъ за всички и самъ е обичалъ не само своитѣ роднини, другари и приятели, но и отечеството си. Той кръстосвалъ България, за да види нейнитѣ красоти; обичалъ да ходи между народа, да узнава умствения му и нравствения животъ, теглата и неволитѣ на положението му. Неговата любовъ къмъ природата прѣскочила и самитѣ граници на родината му — той отишълъ да пѣтува по други краища на този и на другъ материкъ.

Алеко Константиновъ е билъ примѣренъ общественъ дѣецъ. Той е посвещавалъ голѣма часть отъ свободното си врѣме на работа при разни дружества, въ които всѣкога е внасялъ елементъ на оживѣние. Вземалъ е активно участие въ работитѣ на Върховния Македонски Комитетъ, билъ е най-прѣданъ служителъ на благородното дружество „Славянска Бесѣда“ и е полагалъ голѣми грижи да се разпространи туристовската идея и да се създаде Българско Туристско

Дружество, което дѣйствително се основа и закрѣпи едвамъ прѣзъ 1900 г. Софійскиятъ клонъ твърдѣ сполучливо е нареченъ на негово име, на името на най-ревностния и съзнателенъ досега български туристъ „Алеко Константиновъ“.

Опитъ за основаване туристско дружество Алеко е направилъ прѣзъ 1895 г., като на 22. августъ сжщата година е издалъ слѣдния позивъ къмъ софійскитѣ граждани:

П О К А Н А.

„Умоляватъ се софійскитѣ любители на българската природа да заповѣдатъ въ недѣля, на 27. августъ на Черния-връхъ на Витоша, днѣто точно въ 12 часа прѣзъ деня ще се открие заседание за съставянето на единъ клубъ на Българскитѣ туристи. Поканата се отнася до всички любители, навършили 20-годишна възраст.

Отъ нѣколко любители пѣшеходци.

— Глупосги! ще кажатъ нѣкои наши велемждри държавници и политикани, привикнали да се движатъ само въ сферата на висшата политика и да вършатъ само велики дѣла.

— Луди хора! — ще кажатъ разкисналитѣ и прѣждеврѣменно сабабенитѣ вѣчни посѣтители на кафенетата и академинтѣ.

— Блазѣ имъ! — ще рекатъ съ въздишка тия, на които природенъ недостатъкъ, болестъ или нещастенъ случай е подкосилъ нозѣтѣ или е разклатено общото състояние на здравето имъ.

— Bravo! — ще извикатъ всички жизнерадостни сили на българската столица, всички тия, които сж умѣли да се ползватъ най-добрѣ отъ свободното си врѣме и сж търсили душевенъ покой и чисто наслаждение въ дивната прѣлестъ и поражаещето величие на нашата чудна природа.

„Не помня, Вазовъ или другъ нѣкой е написалъ: „Господа, изучете България, за да я обикнете“. Е, вървайте Бога, нѣма по свѣта истина отъ изразената въ тия думи. Изучете България! Но богатствата и хубоститѣ на България не се изучаватъ по географическитѣ карти, нито съ разходки на файтонъ по гладкитѣ шосета, нито отъ прозорцитѣ на желѣзничнитѣ вагони. Тия пжтища сж опитомени, тѣ сж вече изучени и по тѣхъ се вече движи отъ Западъ къмъ Изтокъ цивилизацията съ всичкитѣ ѣ прѣлести и мерзости. Не тукъ, не, а въ дѣвственитѣ лѣсове, въ едва пристѣпнитѣ скали, въ дооблачнитѣ върхове, около вѣчнитѣ снѣгове, при горнитѣ езера, до островърхитѣ тронове на дивитѣ кози, при жилищата на сърнитѣ и еленитѣ, около кристалнитѣ потоци съ сребриста пѣстърва, въ царството на орлитѣ и многократнитѣ екове, — тамъ, тамъ е хубавата, дивната, омайната майка България. Тамъ замиратъ страститѣ и тревогитѣ, тамъ се успокоява душата и едно нѣмо съзерцание пълни съ блаженство сърдцето ти. Отъ върховетѣ на Мусалла, на Попова-шапка, на Елени-връхъ, на Черни-връхъ иска ти се да имашъ единъ гърмотевиченъ гласъ, па да викнешъ: „Братя, напуснете на-

врѣме вашата жажда за злато, вашата жажда за властъ, вашето суетно стремление за първенство, вашето ядовито перо, напуснете мекитѣ постилки, излѣзте изъ димнитѣ кафенета, изъ прашнитѣ улици, напуснете за нѣколко дни града и дойдете тука, на тази височина отъ 2500 м., изпитайте поне за кратко врѣме едно истинско чисто наслаждение и вие ще се прѣобразите, вие ще станете по-добри, по-здрави, по-уравновѣсени, по-жизнерадостни“.

„Съ радостъ посрѣщаме инициативата на нѣколко любители на българската природа за основаването на единъ туристически клубъ. Ползата отъ такъвъ клубъ е очевидна: членовеѣ му, сгруппирани въ дружество, ще възбуждатъ и поддържатъ взаимно любовъ къмъ обиколки на живописнитѣ мѣстности изъ България; ще се запознаватъ съ страната; ще се правятъ описания на разходките и мѣстноститѣ; между членовеѣ, безъ съмнѣние, ще има лица научно подготвени, за да могатъ да изслѣдватъ флората, фауната, минералнитѣ богатства, етнографията, геологията, географията; ще се държатъ сказки за български или иностранни интересни пътувания, за да се възбужда съревнование и надпрѣварване между членовеѣ; клубътъ може да дава свѣдѣния и да бжде полезенъ за тия, които желаятъ да посетятъ нѣкои мѣста, за да добиятъ право и тѣ да станатъ членове. Клубътъ, като се усили, може да има свай органъ, въ който ще се описватъ пътуванията и изслѣдванията на членовеѣ му и ще се пропагандира отварянето клонове, или отдѣлни такива клубове и изъ другитѣ градове на България. Клубътъ ще може да прѣпоръчва на правителствата нѣкои мѣрки за улеснение на пътуванията и прѣдупреждение на заблюдаванията изъ непроходими и непристъпни мѣста. Ще се устройватъ конкурси и общи разходки и проч.е.

„Малко оригинална, наистина, но е прѣкрасна идеята на инициаторитѣ, да свикатъ засѣдане на Черния-врѣхъ на Витоша. Който не може да се покачи поне на Черния-врѣхъ, той не заслужава да бжде членъ на клуба. Този клубъ ще има за образецъ алпийскитѣ клубове. За такива опитни пѣшеходци, като г. г. Ив. Вазовъ, Ив. Грозевъ, Д-ръ Моловъ, Д-ръ Мирковъ, Д-ръ Даневъ, Ем. Ивановъ, Д-ръ Ив. Шишмановъ, Д-ръ Кръстевъ, Д-ръ Ив. Георговъ, Д-ръ Георгиевъ, Д-ръ Червенивановъ, Вл. Селджобалиевъ и за всичкитѣ почти членове на ловджийското дружество ще бжде една играчка да се изкачатъ на Витоша и на тия почтени господа прѣди всичко прилича да се яватъ като основателни членове на този клубъ, който ще принесе глѣма полза и удоволствие не само на членовеѣ му, но и на цѣлото общество.

„Единъ практически съвѣтъ за тия, които не сж още посѣщавали Черния-врѣхъ и желаятъ да се яватъ въ недѣля при откриване на засѣдането. Който за пръвъ пътъ се качи на Витоша, трѣбва непрѣменно да има водачъ. Водачи винаги се намиратъ по празнични дни въ всичкитѣ села на политѣ на Витоша. Плаща имъ се отъ 2-3 лева. Може да се възлиза съ конь отъ селото Владая и Княжево. Тѣзи два пѣтя сж най-лекитѣ, но е дълго разстоянието до Черния-врѣхъ. За конь се плаща отъ 4-8 лева. За пѣшеходитѣ най-

късия път е прѣз с. Драгалевци, а най-удобния е прѣз с. Желѣзница, само че това село е доста далечъ отъ София. Последниятъ пътъ води безъ заобикалки право на Черния-връхъ и тукъ не е нуженъ никакъвъ водачъ. Въ всѣкой случай, съ конь или пѣши, трѣбва още отъ сѣбота вечеръ да се отиде въ селото, отъ което ще се възлиза. Най-приятно е възлизането, ако се почне поне два часа прѣди изгрѣване на слънцето, за да може изгрѣвътъ да Ви свари на известна височина, дѣто е сравнително по-прохладно и, слѣдователно, по-леко за ходъ. Нѣма съмнѣние, че е още по-приятно да видишъ отъ самия връхъ, какъ изгрѣва слънцето, но това удоволствие могатъ да си доставятъ само опитнитѣ туристи. Провизия трѣбва да се вземе отъ града. Облѣклото трѣбва да бѣде леко, но е необходимо запасъ отъ лебела дреха, а още по-добръ шаль (пледъ), който може да служи и за постилка и за завивка, споредъ нуждата. Опитни водачи : за прѣзъ Владая търсете Димитръ Мариновъ, прѣзъ Княжево — Коста Комитата, прѣзъ Драгалевци — Ангелко Болеринтъ, прѣзъ Бистрица — Ангелко и пр.

„Тия господа, които се намѣрятъ въ недѣля, по 12 часа, на Черния-връхъ при откриване на засѣданieto, ще бждатъ *основателни членове*.

Колко е желателно да не се отнесатъ небрѣжно и високомѣрно българскитѣ туристи къмъ тази покана А пъкъ столичнитѣ вѣстници се умоляватъ да бждатъ тѣй добри и напечататъ поканата.

София, 22. августъ 1895 г. *Алеко Константиновъ*“.

На оригиналната покана за изглетъ до Черния-връхъ се отзовали софийски граждани стократно повече, отколкото е прѣдполагалъ самиятъ Алеко. Ето какво пише той за станалия сборъ на Витоша :

Невъроятно, наистина, но фактъ : 300 души на Черния-връхъ.

„При онази Мамоновска епидемия за съставяне всевъзможни акционерни дружества, която бѣше се разбушувала изъ нашата столица и грозѣше да обхване всикитѣ слоеве на обществото, при онази гешефтарска страсть за купуване и спекулиране съ разни акции, която бѣше заразила и млади, и стари и бѣ обърнала жаднитѣ погледи на всикитѣ къмъ баникитѣ и банкерскитѣ контори,—трѣбваше да се намѣри нѣкой да се провикне : „Еей, българино, стой бе, кждѣ си се литналъ, не о хлѣбѣ единомъ живъ будетъ челоувѣкъ...“ и като ги отбие, поне врѣменно, отъ пътя на Златния Телець, да охлади колко-годѣ страстьта, която бѣ погълнала мислитѣ и желанията на множеството. Българскитѣ народъ проживѣва сега единъ интересенъ психологически моментъ, прѣдизвиканъ отъ безсѣвѣстното и крайно обидното за националната ни честь поведение, което държа средноевропейската преса, по поводъ станалитѣ у насъ напоследѣкъ събития. Кръвнитѣ обиди, нанесени на народа ни, удариха истински патриотическата му струна и го накараха да се стресне и да почне

да се сплотява, вънъ отъ партийнитѣ интереси, на обща национална почва, като за отпоръ, за противовѣсъ на външното влияние, на външната експлоатация. Ето съ какво се обяснява внезапно изникналата епидемия за сдружаване. Но нека се не лъжемъ, че националното чувство у насъ е кой знае колко окрѣпнало. Гърка обича Гърция, защото всѣка педа мѣсто въ неговото отечество му напомня за славни исторически събития, на които свидѣтели сж и до днесъ сжществуещи паметници на висока култура. Швейцареца обожава своята Швейцария, защото всѣкой кжтъ отъ неговото живописно отечество привлича посѣтители и му принася срѣдства за сжществуване. Ние — защо да си правимъ илюзия — не можемъ да се похвалимъ като гърцитѣ съ славна история, нѣмаме паметници, които да даватъ храна на националната ни гордость: защото, да заграбишъ една изящно изваяна колона отъ нѣкой гръцки храмъ, да я дотърришъ до Търново, да я забучишъ съ главата надолу и при това на криво, да заровишъ хубавитѣ орнаменти, да издращишъ надписитѣ и вмѣсто тѣхъ съ букви, подобни на иероглафи, напишешъ: „Царь всѣмъ Българомъ и Гъркомъ“, едвали съ такъвъ подвигъ ще докажешъ високата си културность. Но ако нѣмаме славна история като гръцката, ние имаме чудна природа като швейцарската. Славното минало никакъ не топли сега бѣдния гръцки народъ, а пкъ живописната природа топли, храни и облича швейцарцитѣ. Ние не умѣемъ да цѣнимъ и не сме привързани страстно къмъ нашата хубава природа. Защо? — Защото не я знаемъ, защото живописната природа не се изучва нито въ кафенетата, нито въ кръчмитѣ. Въ кръчмитѣ и кафенетата, всрѣдъ одушливия димъ, подъ влиянието на наркотическитѣ и спиртливи питиета и озлобенитѣ газети ще постоянствувашъ да въздишашъ бабешки, да сквернишъ хубава България съ стереотипнитѣ фрази: „а бе българска работа“, „българи-диваци, не ги ли знаешъ“, „българия-дивотія“... А пкъ то нито България, нито българитѣ изобщо сж диви, а сме диви и простаци ние, които знаемъ само да хулимъ, за да се покажемъ, че ужъ много сме видѣли и много знаемъ...

„Ето горѣ-долу какви размишление наведоха пишуция тия редове на мисль да напише оригиналната покана за Черни-врѣхъ, която се появи миналата седмица въ подлистникъ на в. „Знаме“. Идеята за подобна покана изникна въ единъ тѣсенъ кръгъ отъ любители на българската природа. Ефекта, който произведе поканата, надмина стократно всѣкакви очаквания. Сега, слѣдъ като бѣхъ честитъ да виля цѣль панаиръ на самия врѣхчець на Витоша, мога смѣло да допълня цитираната чужда фраза: „Господа, изучете България, за да я обикнете“ и да прибавя: „Господа, изучете всестранно българския народъ и вие ще го обикнете; въ него се крие потенциална сила, намѣрете здравъ импулъс и я прѣвърнете въ жива сила“. Тази мисль е изказана отъ мене много по-рано, когато рисувахъ нѣкои отрицателни черти на българитѣ, плодъ на изкълченъ патриотизмъ, — но тогава съмъ я изказалъ почти инстинктивно, а сега съмъ честитъ, че тази мисль се потвърждава. Въ поканата имаше и слѣдната фраза: „Нѣма съмнѣние, че е още по-приятно да видишъ отъ самия врѣхъ,

какъ изгрѣва слънцето, но това удоволствие могатъ да си доставятъ само опитнитѣ туристи“. Знаете ли какъвъ бѣше резултата?—Около четиристотинѣ души прѣзъ Драгалевци, прѣзъ Беглеръ-Чифликъ, прѣзъ Бистрица, прѣзъ Княжево, плъзнаха прѣзъ ношъта срѣшу недѣля по гърдитѣ на Витоша и при изгрѣването на слънцето триста души бѣха при Черния-връхъ! Е, право да си кажа, туй благородно надпрѣварване ме порази! Картината, която прѣдставляваше Витоша въ сжбота прѣзъ ношъта, бѣше до такава степенъ величествена, што се отказвамъ даже опитъ да направя за описването ѝ. Ози въодушевенъ, фанатически устрѣмъ къмъ небесата, чрѣзъ хиляди прѣпятствия, онова стремително катерене по храсталаци, по камънаци на десетки наелектризирани групи, развѣтото нарочно пригответено знаме, звуковетѣ на една военна тржба, всрѣдъ пламналитѣ тукъ-тамъ огньове, онази фантастическа картина, освѣтена феерически отъ пълната луна... Господинъ Вазовъ, вие бѣхте очевидецъ—опишете тази поражающа съ своето величие картина.

„За съжаление, за голѣмо съжаление, врѣмето на разсъмване се развали: вѣтърътъ и студътъ разгониха твърдѣ рано сбранитѣ на Черния-връхъ туристи, но при всичко това, всѣкой очевидецъ, додѣе живъ, ще помни *панаира* на Черния-връхъ.

„Началото е неимовѣрно блѣсково. Сега остава да се учрѣдимъ. Нека всички основателни членове (всички, които бѣха въ недѣля на върха) и всички граждани, които желаятъ да се запишатъ за дѣйствителни членове, да заповѣдатъ на 2. септемврий, въ 6 часа вечеръта, въ салона при фабриката на Бр. Прошекови и тамъ: 1. ще се прочете списъка на записавшитѣ се и ще се допълни съ незаписавшитѣ се основателни членове; 2. ще се открие подписа на дѣйствителни членове; 3. ще се избере врѣмененъ комитетъ за изработване проектъ за уставъ и за облѣкло на бѣгарскитѣ туристи и 4. ще се прѣдложи, споредъ сезона, една нова разходка за желаещитѣ. (Умоляватъ се столичнитѣ вѣстници да напечататъ безплатно тази покана).

„Не се ли интересувате да знаете, като какви сж тия 300 души, които на 27. августъ бѣха на Черния-връхъ. Ето: 110 чиновници, 25 студенти, 15 учители, 20 ученика, 10 словослагатели, 10 търговци, 6 адвокати, 6 кундурадѣи, 4 печатари, 3 офицери, 3 запасни офицери, 4 топографи, 4 книговецѣи, 4 професори, 3 аптекари, 3 лѣкари, 2 кафеѣѣи, 2 крѣчмари, 2 прошенописци, 2 механици, 2 дърводѣлци, по единъ: литераторъ, стенографъ, гостинничаръ, войникъ, книжаръ, прѣдприемачъ, скулпторъ, пенсонеръ, архитектъ, отговоренъ редакторъ, златаръ, терзия, художникъ, бояѣѣи, словолитникъ, 2 бивши министри, 3 селяни, 4 жени и множество безъ означени занятия. Освѣнъ това, има поне 50 души, които неуспѣха да се запишатъ. Отъ 250 души записани, около 150 сж отъ Сѣверна Бѣлгария, 50 отъ Южна и 30 отъ Македония. Останалитѣ сж отъ Добрудѣа, Бесарабия, Турция, Сърбия и нѣколко иностранци. Любопитенъ фактъ: при всичко че нѣкои погрѣшно се записаха като софиянци, пакъ отъ София имаше само около 28 души, когато отъ Свищовъ, напримѣръ, имаше около 25 души.

Алеко Константиновъ“.

Макаръ началото да е било тъй блѣсково и при опитенъ ржководителъ, пакъ не е могла да се реализира идеята на Алека. Трѣбвало е да се изминатъ още петъ години, за да се яви по-голѣмо съзнание въ българското общество и да можеше да се реализира тази идея, но неуморимиятъ туристъ не дочака това.

Слѣдъ смъртта на „Щастливеца“, неговитѣ почитатели трѣбвало е да направятъ нѣщо за увѣковчаване паметта му. И, дѣйствително, на 15. юний сжщ. г. близкитѣ му роднини, приятели и почитатели въ София, заедно съ прѣдставители на литературата, журналистиката и училищното дѣло, на друж. „Славянска бесѣда“, Македонския Комитетъ и пр., свикани на заседание по инициативата на нѣкои отъ приятелитѣ на покойния, за да обмислятъ начина, по който да се почете паметта на убития незабравимъ литераторъ-хумористъ, рѣшили :

1. да се издигне паметникъ надъ гроба на покойния въ София;
2. да се издадатъ всичкитѣ му литературни произведения;
3. да се образува единъ фондъ за литературна премия на името на покойния, която да се дава за най-добритѣ литературни произведения; и
4. за постигане на всичко това да се отвори публична подписка за доброволни пожертвувания.

За изпълнение на тая задача събранието е избрало 12-член. комитетъ, който да носи названието : „Комитетъ за увѣковчаване паметта на покойния Алеко Константиновъ“

Комитетътъ е възложилъ на г-на П. П. Славейковъ да се грижи за отпечатване съчиненията на Алека; досега сж отпечатани неговитѣ фейлетони, очерки, разкази, „До Чикаго и назадъ“ и „Бай Ганю“ въ два тома; проектирано е да се отпечататъ стихотворенията и прѣводитѣ му въ трети томъ. За фонда е събрана извѣстна сума, но премия за литературно произведение не е давана още. Сжщо не е издигнатъ и паметникъ въ София.

Алеко Константиновъ е ималъ по-голѣма наклоннось да работи въ областта на литературата, отколкото да се занимава съ алвokatство. Въ литературата той се явява като поетъ-прѣводачъ и поетъ-белетристъ.

Още отъ ученичеството си бждещиятъ поетъ е ималъ нѣкои прѣводни и оригинални стихотворни опити; напримѣръ, оригинални сж : „Огледало“ и „Защо?“, а на сериозни литературни занятия се прѣдалъ тогава, когато билъ уволненъ отъ сждейската длъжностъ и захваналъ адвокатство. Алеко е прѣвелъ „Полтава“, „Чергари“, „Бахчисарайския фонтанъ“, поеми отъ А. С. Пушкина; „Бѣглець“ и „Демонъ“ отъ М. Ю. Лермонтова (послѣдната, споредъ твърдението на самия Алеко, била прѣведена заедно съ П. П. Славейковъ); частъ отъ „Рускитѣ жени“, „Кой е строилъ желѣзния пжтъ“ отъ Некрасова, „Тартюфъ“, комедия въ стихове отъ Молиера, „Отче нашъ“ отъ Франсуа Копле и пр, прѣведени сполучливо и печатани въ сп. „Библиотека Св. Климентъ“ и „Българска Сбирка“. Младиятъ поетъ е написалъ и нѣкои критически бѣлѣжки, печатани въ „Периодическо списание.“

Чрѣзъ четене и прѣводи у Алека се пробудилъ още посиленъ интересъ къмъ литературата, изпълнила се душата му съ честолюбиви помисли и се прѣдизвикалъ въ него такъвъ бродежъ, за какъвто и той самъ едва ли се е надѣвалъ нѣкога. Възбудила се въ него силна обичъ къмъ природата и страстно влѣчение да пътува. Това вътрѣшно безпокойствие се отразило и върху външния му животъ; впусналъ се въ пътешествия, като обиколилъ Парижъ, Прага и Чикаго,— все за да нахрани жадното си любопитство.

Туристътъ станалъ извѣстенъ като белетристъ, откакъ описалъ своето пътуване до Америка — „До Чикаго и назадъ.“ Въ тѣзи път-на бѣлѣжки той рисува непосредствено прѣживѣни чувства.

Името на Алека станало най-популярно именно тогава, когато изъ анекдоти и истински случки, разказани нему отъ членовѣтъ на неговата „весела България“, възпроизвелъ и нанизалъ редицата подвизи на Ганю Балкански. Тѣзи невѣроятни разкази сж събрани въ извѣстното съчинение „Бай Ганю Балкански,“ на което героятъ днесъ е нарицателно име на всѣкой българинъ съ отрицателни черти. Въ него сж изобразени нѣкои народни и индивидуални качества на българския народъ. Това съчинение има голѣмо обществено-културно значение за насъ. Никое друго литературно произведение не е спомогнало тѣй за общественото съзнание, както тѣзи разхвърлени скици. Не е имало книга въ нашата литература, която въ едно толкова кратко врѣме да придобие такава всеизвѣстность и да стане достояние на всички. Езикътъ и идеитъ на героя бай Ганю сж езикъ и идеи на полуинтелигентнитѣ българи, които сж съ хиляди и които ние всѣки часъ виждаме и срѣщаме.

Алеко е написалъ и разказитѣ: *Единъ неочакванъ юдежъ, Отъ многу умъ, Пази Боже лѣпно да проледа, Изъ миналия животъ на „Славянската бесѣда,“ Дружество „Въздържаніе,“ Tempri Passati, Иди му се надѣвай* и др. Негово е стихотворението *«Все обстоитъ благополучно»*¹⁾. Освѣнъ това, той е писалъ и фейлетони.

Като фейлетонистъ Алеко заема недосѣгаемо мѣсто между българскитѣ писатели. Първиятъ му фейлетонъ „По изборитѣ въ Свищовъ“ се е появилъ на 26. септемврий 1894 г. въ в. „Знаме“, въ който дава отчетъ за извършения на 12. сжщ. м. въ Свищовъ изборъ за народни прѣдставители; въ сжщия изборъ е билъ кандидатиранъ и той за прѣдставителъ, но е изгубилъ. Слѣдъ това Алеко е написалъ и слѣднитѣ фейлетони: *Освидѣтелствуване зжбитъ на постѣщающитѣ черната джамия, Тържеството на Велзевула, Молитвата на Велзевула, Разни дреболни, Писмо отъ Бай Ганя до К В., Отворено писмо до В. В., По фауцната на България, Вие знаете ли що значи амнистия? — провѣкна се умния Ст. М., Честита нова година (за 1895 и 97 г.), Смирррно! рота-а н'ли! Угасете свѣщитѣ? Избирателенъ законъ, Какво да правимъ еврейтъ? Малко сравненне, Бай Ганю въ депутацията, Бай Ганю и опозиция—ама де де! Мобилизацията на окупационния корпусъ, Невѣроятни, наистина, но*

¹⁾ Вж. сп. „Мисль“, г. VII, стр. 401.

фактъ: 300 души на „Черния връхъ“, Какво? Швейцария ли? Дребни работи, Съятели на робски чувства, Мишиг-мишиг, Що значи: „Народътъ ликува?“ И се биятъ, брате мой, Македонския митингъ, Кандисахме, И той ако не е симпатиченъ, артжкъ..., Разни хора, разни идеали, Приятелски писма, Въ Българска Швейцария, Тронната рѣчь на Белийския кралъ, Торжествувающа България, Списъкъ на българскитъ гени, Скромна лепта на общия жертвеникъ, До Желюша съ говежди вагони, Приятелски писма, Нъщо шумолъше, ама какво бѣше! и др.¹⁾

Смѣхътъ, иронията и хуморътъ сж главнитъ елементи на Алековитъ фейлетони. Мрачни картини въ тѣхъ нѣма; повечето съ смѣхъ и веселост се дава драматично и конкретно изображение на живота. Тѣ прѣдставятъ образитъ нв типичнитъ прѣдставители на епохата. Сюжетитъ на литературнитъ му произведения сж черпени изъ дѣйствителния животъ и затова могатъ да указватъ влияние на тоя животъ. Влиянието на Алековия хуморъ е силно, защото присждата е надъхана съ любовъ и чувство на най-висока справедливостъ.

Творенията на Алека се явяватъ като дневникъ на една измъчена отъ страданията на своя народъ душа и на едно нѣжно сърдце. Душата му се възмушава, страдае отъ прѣстжпленията, неправдитъ и безсмислицитъ въ обществения животъ, плодъ на което сж неподобнитъ му фейлетони. Негово оржие е веселия смѣхъ, тжжния хуморъ и иронията. Той дава мощенъ изразъ на своитъ чувства. Творенията на този идеаленъ общественъ дѣецъ се отличаватъ съ своята искренность и сърдечность. Между редоветъ се таи онова, което извира изъ сърдцето и може да прониква въ самото сърдце на читателя; въ това именно се състон тайната на неговото творчество.

Картинитъ отъ българската природа въ Алековитъ пжтни очерки сж едни най-хубавитъ поетични картини въ българската литература; отъ тѣхъ лѣхти живия дѣхъ на природата и поетично прѣдставятъ чейната тайнственность. Напримѣръ, въ очерка „Прѣзъ марта на Чепино“ пише тѣй:

— Я ми кажи ти, отивашъ ли да те заведе азъ тебе на Чепино?

— На Чепино? О, да, съ голѣмо удоволствие. Ама азъ имамъ и другаръ.

— Добръ, и него ще вземемъ. Въ сжбота по пладне на гарата, прието?

— Прието.

„Наистина, не му бѣше май врѣмето за полски и горски разходки прѣзъ марта, но азъ толкова хвалби бѣхъ чувалъ за туй Чепино, што на драго сърдце приехъ любезното прѣдложение на моя приятель. Въ сжбота по пладне качихме се отъ Софийската гара, и часа около четири слѣзохме на станцията Бѣлово, отдето, на коне, потеглихме прѣзъ върха Алабакъ за Чепино. Едва изминахме селото и ситенъ лѣждецъ ни заръси върху оголенитъ Бѣловски хълмове. Единъ едничкъкъ си имаме женски мѣсецъ — марта, да ни е живич-

¹⁾ Вж. „Съчинения на Алека Константиновъ“, т. I, 1901 г.

ка, ама пази Боже. Коварно и измѣнчиво създание ! Нали ужъ тъмна нощъ бѣше, нали ужъ вѣтъръ и дъждъ ни блѣскаха въ очитѣ, — а пъкъ излизаме изъ бараката, и какво да видимъ ? — Като грѣйнала оная ми ти мѣсечина и покрила островърхитѣ лѣсисти хълмове съ една блѣдна фосфорическа мека свѣтлина, и гледашъ смѣтни грамади отъ върхове високи и по-ниски, близки и по-далечни, свѣтли и по-тъмни, — и всичко това, колкото се снишава, тъмнѣе, тъмнѣе и пропада въ мрака на огромнитѣ долища. Дълбокъ ли е дола, широкъ ли е, далечъ ли е, прѣзъ тамъ ли ще минемъ ние, прѣзъ тукъ ли, онуй тамъ долу езеро ли е, снѣгъ ли е, или е гжста млѣчна мъгла — знаемъ ли ние ! Ще кажешъ — ще сбъркашъ. Не грѣе слънце, да го видимъ ясно. Всичко покрито съ тайнствеността и фантастическата лунна нощъ. Може да не е денемъ тъй хубаво, тъй величествено — кой знае, но илюзията го прави сега феерическо, — и ние сме доволни, весели, възхитени, екзалтирани . . .

„И грѣмна първата пушка. Грѣма съ грѣмъ посрѣшна първия хълмъ и прѣзъ дола съ ревъ го прѣдаде на втория, съ рѣмжение го поема третия, въздишка изтрѣгва отъ четвъртия и тази дълбока въздишка се слѣ съ диханието на нощта. Но не оставихме ние на мира дрѣмливитѣ хълмове. Едва ехтенето отъ първия грѣмъ изчезна въ пространството, грѣмна втора пушка, грѣмна трета пушка и трѣгна отъ хълмъ, прѣзъ долъ, на хълмъ ту грѣмъ, ту ревъ — разбудихме нощта.

— Е-хее ! — обади се нѣкой отъ височинитѣ.

— Е-хее ! — отговорихме ние на замрѣкналия заблуденъ пжтникъ.

— Е-хе-хе-хее ! — отзова се той отчаяно и ни прѣдизвика да му отговоримъ съ сжщия възгласъ. И едно нескончаемо „е-хее“ се почна между насъ и ни накара да направимъ сума прѣдположения: дрваринъ ли е нѣкой замрѣкналъ, контрабандистъ е ли съ тютюнъ отъ турската граница.

— Това е птица, господине, не е човѣкъ — обади се равнодушно нашия водачъ, Хюсеинъ.

— Птица ли ? Какъ птица !

— Е така, птица, като пиле — поясни помака, за да разсѣе моето крайно изумление — она така си вика като човѣкъ, ама не е човѣкъ.

„Вървайте Бога, да бѣхъ умрѣлъ до този моментъ, нѣмаше да зная, че сжществуватъ таквизъ птици. Едва ли ще ти бжде твърдѣ леко на душата, да изпаднешъ ношно врѣме самъ въ нѣкой непознатъ лѣсъ и да ти се пообадятъ такива птички изъ тъмнината.

„Но ние бѣхме тъй възхитени отъ ношната картина и тъй въодушевени, шото печалнитѣ ревъ на ношната птица не може да повлияе на веселото ни настроение. Като разбудихме веднажъ нощта съ пушечнитѣ грѣмове, ние не прѣставахме да я тревожимъ съ главоветѣ си. То бѣше едно пѣене, единъ викъ до небеса.

„Между туй, ние слизахме все надолу и надолу, потѣвахме въ тъмнината на дола. Два часа ли, три часа ли слизахме — кой ти гаеда часъ, при таквози блажено настроение ; еле най-сетнѣ крака.

ни стъпи на равно поле, на равно поле Чепинско. Отъ лѣва страна на склона се съзираше блѣдния силуетъ на едно минаре...

Подписътъ на Алека Константиновъ на писмата му, подъ прѣводитѣ и оригиналнитѣ му произведения се срѣща цѣлъ, съкратенъ или псевдонимъ — „Щастливецъ,“ „Башибозукъ,“ „Единъ отъ клуба на моралното влияние.“

Подписътъ подъ прѣвода на поемата „Полтава“ :

Обикновенъ подписъ:

София, 10 май 1907 г.

Д-ръ Хр. Пиперовъ.

Алеко Константиновъ и българската природа.

(Продължение отъ бр. 4—5)

Тия, които сж родени и отрасли въ планински мѣста, не могатъ да си прѣдставятъ, колко е силно впечатлението отъ планината за тогава, който за пръвъ пжтъ я вижда. Азъ си прѣдставямъ, какво е произлѣзло въ душата на младото поленско момче, когато то още отъ Търново е почнало да прониква въ прѣдпланинието на Балкана, защото самъ съмъ прѣживѣлъ тия усѣщания. Като уроженецъ на тая сжицата дунавска равнина, азъ нѣмахъ никакво прѣдставление за планина. Па на мое врѣме нѣмаше нито пощенски изгледни картички, нито реліефни карти въ училищата. Азъ слушахъ само думата балканъ отъ родители и приближени и повечето пжти я свързвахъ съ понятието за нѣщо диво, недостъпно, неприязнено и въ фантазията ми се прѣдставяватъ разни образи за планината, единъ отъ другъ по-разнообразни и по-чудовищни. Слѣдъ свършването на гимназията случи ми се работа да дойда еъ София и пжтътъ ми бѣше по Дунава и послѣ по шосето Ломъ-паланка — София. Азъ трѣбваше да прѣсѣка Берковския балканъ и бѣхъ.

въ възторгъ отъ това пътуване, защото щѣхъ да видя балкана — планината. И когато потеглихме съ колата отъ Ломъ, моятъ погледъ бѣше постоянно скованъ къмъ югъ, дѣто почваха постепенно да се очертаватъ контуритѣ на Стара-планина и съ трепетно сърде очаквахъ момента, когато ще се доближимъ до „балкана.“ Ала когато дойдохме до политѣ на самата Стара-планина, въ китното балканско село Клисурса, дѣто трѣбваше да прѣнощуваме, когато видѣхъ гигантски изправения колосъ прѣдъ мене и цѣла нощ слушахъ бученето на рѣката, която идѣше отъ сърцето му, тогава азъ разбрахъ, че планина е съвсѣмъ друго нѣщо отъ това, което азъ бѣхъ навикналъ да гледамъ въ Русе и околността му. Но когато пъкъ на другия день заранѣта почнахме да проникваме въ угробата на тоя планински великанъ, по хубавото шосе за Петроханъ, когато видѣхъ стрѣмнитѣ чукари, дълбокиѣ долове и вѣковни букаци, тогава като-че-ли се извърши единъ процесъ въ мене, като-че-ли тогава се опрѣдѣли характерътъ на моитѣ бждещи занятия, на моята бждеща дѣйностъ. И никакви впечатления отъ послѣдния ми животъ не сж въ състояние да изгонятъ отъ паметѣта ми спомена за тоя день.

Споменахъ за тоя епизотъ, за да докажа, колко е силно първото впечатление, което планината произвежда върху поленеца. И азъ не мога да прѣдположа, че впечатлението отъ Габрово и околността е било по-друго върху чувствителния полски юноша — Алеко. Тукъ той е видѣлъ за пръвъ пътъ тия хубави, роскошни кѣтчета, които Стара-планина таи навредъ въ недрата си и които ще да сж турили основния камъкъ на неговата любовъ къмъ хубоститѣ на майка България. За жалостъ, неговата биография е съвсѣмъ непълна за тоя периодъ и не ни дава никакви свѣдѣния за живота му въ Габрово.

Друго още значение за Алека има прѣстояването му 3 години въ Габрово. Тукъ той е живѣлъ въ по-други условия, отколкото е билъ уединениятъ му аристократически сѣмеенъ кръгъ въ Свищовъ. Въ Габрово е влѣзълъ въ по-интимни сношения съ народа и тукъ той се е запозналъ съ характера и душата на българина, които той тѣй добрѣ отпослѣ познаваше и още по-добрѣ описваше. Балканджията българинъ се отличава съществено отъ поленеца. Когато втория е по-довѣрчивъ, наивенъ и не толкова прѣдприемчивъ, усилената борба за съществуване е направила първия хитъръ и спекулантинъ, качества, които той крие подъ булото на една лѣжлива наивност. Този именно типъ е неподражаемо прѣдставениятъ бай Ганю Балкански. Покрай нѣкои български черти въ безсмъртния бай Ганя, ние срѣщаме и много черти специфични за балканджията българинъ, като почнемъ отъ неговата хитро-лукава усмивка и свършимъ съ мухтанджилъка му, и затова Алеко много сполучливо го е нарекълъ *Балкански*. А нийдѣ другадѣ Алеко не е билъ въ контактъ съ тоя балканджийски българинъ освѣнъ въ Габрово. По-право Алеко трѣбваше да ни опише своя Ганю Балкански като Габровски колибаръ, когото обаче той щѣше да прати изъ България да продава

ябълки и гаванки, а той иска да даде всемирна слава на своя герой и не му остава друго, освѣнѣ да го вземе като роденъ въ Казанлъкъ гюловъ масларъ и да го развежда по европейскитѣ градове.

Нѣкои читатели, може би, да ни възразятъ, че Алеко прѣзъ това врѣме е билъ на много малка възраст, за да могътъ тия природни и обществени условия да упражнятъ нѣкакво влияние върху него. Тѣмъ ние ще отговоримъ, че именно въ ранната възраст, когато нервната система се развива извънредно бързо, организъмътъ се намира подъ влиянието на впечатленията на чувствата. По-късно, когато организъмътъ се развие и закрепне, явяватъ се повече физически потребности и тогава първенствуеща роль играе икономическиятъ факторъ. Така е съ отдѣлнитѣ личности, така е и съ народитѣ, взети като колективно цѣло. По сѣщия законъ прѣди освобождението у насъ хората мечтаеха за училища и читалища, а днесъ ламтятъ за концесии и фабрики.

Слѣдъ освобождението Алеко напуща своето отечество и отива въ чужбина — Русия да черпи наука и мъдростъ. Тукъ, въ Николаевския пансионъ, той попада въ нова срѣда и условия, които измѣняватъ образа на живота му. Той не е вече подъ влиянието на природата и народа, а подъ дѣйствието на заворения пансионски животъ, на новия езикъ и на богатата му литература. Той е изваденъ отъ природнитѣ условия и е поставенъ въ културни. Но тукъ той не може да си не спомня всѣки день за отечеството си и съ порастването му расте постоянно любовта му къмъ родния край. Чудно нѣщо е човѣшката душа, едно нѣщо се обиква само слѣдъ като се зауби. Тѣй е и съ любовта къмъ отечството: тя се развива най-силно въ чужбина. Ето защо могътъ да бждатъ интернационалисти и космополитици само тия българи, които не сж живѣли въ странство.

По-послѣ само, когато Алеко свършва университетския курсъ въ Одеса и се завръща въ България, като дойде въ София, той попада наново въ първитѣ благоприятни условия. Ала седемтѣ години, прѣкарани въ Русия, оставятъ за дълго врѣме своя печатъ върху начина на живота му. Навикъ къмъ сеядещъ животъ, весели компании, това сж донесенитѣ отъ Русия привички, отъ които той близу 10 години не може да се отдѣли. Но хубоситѣ на природата въ софийскитѣ околности произвеждатъ постепенно силна реакция въ Алековата душа и ние го виждаме да се отвращава отъ неестетичнитѣ и нехигиенични развлѣчения, да зарѣзва живота въ смрадливитѣ кафенета и да бѣга всѣки празникъ по планината. И тогава той пише:

„Ние не умѣемъ да цѣнимъ и не сме привързани страстно къмъ нашата хубава природа. Защо? — Защото не я знаемъ, защото живописната природа не се изучава нито въ кафенетата, нито въ кръчмитѣ. Въ кръчмитѣ и кафенетата, срѣдъ одушливия димъ, подъ влиянието на наркотическитѣ и спиртливи питиета и озлобенитѣ газети ще постоянствуващъ да въздишашъ бабешки, да сквернишъ хубава България съ стереотипнитѣ фрази: „А бе българска работа, българи—диваци, не ги ли знаешъ, българія—дивотія“ ...

А пъкъ то нито България, нито българитѣ изобило сж диви, а сме диви и простаци ние, които знаемъ само да хулимъ, за да се покажемъ, че ужъ много сме видѣли и много знаемъ“ . . .

Могътъ ли да се намѣрятъ по-силни и по-изразителни думи отъ тия? Но наскоро слѣдъ това трѣбвало да загине Алеко, жертва на своята искренность въ убѣжденията и смѣлостъ въ рѣчта . . .

Ако сега ние сравнимъ живота на Алека съ тоя на Любена, който разгледахме по-прѣди, то ще намѣримъ, че крайнитѣ резултати сж еднакви: любовъ до самоотверженостъ къмъ българската природа, България и българина. Обаче на насъ ще блесне въ очи, че причинитѣ и условията, които сж докарали тоя резултатъ, сж съвсѣмъ различни у единия, отколкото у другия, даже тъкмо противоположни едни на дауги: Любенъ е роденъ въ красиво планинско мѣсто, Алеко е дѣте на непривѣтната дунавска равнина. Любенъ на 16-годишна възраст напуца почти за всѣкога своето отечество и отива въ чужбина, не срѣща въ нея мѣста, които да иматъ такива хубости, каквито е срѣщалъ въ отечеството си, и тогава той почва да цѣни прѣлеститѣ на отечествената природа; въ него почватъ да се будятъ споменитѣ за родината, които развиватъ до крайна точка любовта му къмъ нея. У Алека е обратното. Той живѣе въ чужбина (сжщата братска страна) и прѣди да се опознае добрѣ съ отечеството си, опознава чуждата страна. Когато послѣ се връща у дома, той вижда такива хубави планински мѣста, каквито даже не е сънувалъ въ рускитѣ полета, и възпламва отъ сжщата любовъ къмъ отечествената природа. У тия двама писатели се е дошло по два различни пжтища до единъ и сжщъ резултатъ. Интересно социално явление! Но има и друго нѣщо общо между тия двама души, то е общността въ тѣхната кончина: Любенъ умира въ Русе съвсѣмъ не наврѣме, тъкмо тогава, когато вижда идеала си осжществень, а Алеко загива безславно въ момента, когато се смѣта за „щастливецъ“ . . .

Живота на Алека бихме могли да раздѣлимъ на 4 периода: 1. Свищовъ и Габрово, 2. Николаевъ и Одеса, 3. София отъ 1885 дождѣ 1895 г. и 4. София отъ 1895 до 1897 г. Послѣдниятъ периодъ е най-кратически, само двѣ годишень, но затова пъкъ е най-важния. Той започва кждѣ 1895 год., когато става единъ корененъ прѣломъ въ него и когато той отъ кабинетенъ писател се прѣвърща въ общественъ дѣецъ, и като на такъвъ нему прѣкъсватъ нишката на живота. Въ основата на неговата дѣйность въ тоя краткъ периодъ лежи тая свѣтла страница отъ любовъ къмъ България, произхождаща отъ силната му привѣрзаностъ къмъ хубавата българска земя и къмъ българина, който покрай отрицателнитѣ качества на бай Ганя има и много положителни. Въ оня моментъ на надпрѣваряния и гешефти Алеко бѣ едничкия, който се провикна: . . . „Еей, българино, стой бе, кждѣ си се литналъ, не о хлѣбѣ единомъ живѣ будетъ челоувѣкъ“ . . .

И стана Алеко апостолъ на нови идеи. Чрѣзъ сладкodomието си, чрѣзъ силното си перо и чрѣзъ примѣра си той почна да проповѣдва идеи нови за врѣмето си у насъ. Навредъ той казваше: не обиждайте българското име, а го носете съ достоинство; то е име

на една страна и на единъ народъ, които вие хулите, понеже ги не познавате. Той като-че-ли бѣ новъ Паисий, който рече: „О неразумне и юроде! поради що се срамишъ да се наречешъ българинъ?“ Алеко каза: елате съ мене да видите, колко е хубава България, и като я видите, не можете да я не обикнете; и тогава ще се разпадне вашия възторгъ отъ Тиролъ и Швейцария, които впрочемъ вие сте видѣли само отъ прозорцитѣ на влака. И тръгна той по българскитѣ планини и поведе слѣдъ себе си цѣлъ народъ — 300 души възлѣзоха на 27. августъ 1895 г. на Черния-връхъ на Витоша. Това бѣше цѣло събитие за врѣмето си, „невѣроятнo, но истина“. И отъ него като-че-ли стана цѣлъ прѣломъ въ душата на българския младежъ. Той почна постепенно да напуща задушливитѣ кафенета и прашнитѣ градове и всѣки празникъ се скита изъ разнитѣ кжтове на хубава България. Днесъ вече не е подвигъ да се качишъ на Черния-връхъ, а да възлѣзешъ на Мусалла се смѣта като една обикновена разходка. И идеята за туризъмъ и планинарство растна постепенно и се разви въ цѣла една организация — Българското Туристско Дружество. За жалость, основаното отъ Алека въ 1895 г. Туристско дружество не може да живѣе, понеже идеята за него не бѣше достатъчно назрѣла. Но хвърленото сѣме пусна корени въ благоприятната почва на българската младежъ и израстна 5 години по-късно — въ 1900 г. въ едно дърво съ много клонове по цѣла България — Българското Туристско Дружество. Това дружество съ радость си спомня за първия апостолъ на туризма въ България и за увѣковѣчаването му е нарекло Софийския си клонъ съ неговото свѣтло име.

И днесъ, само 12 год. слѣдъ първия излетъ на Софийци до Черни-връхъ, вкусътъ къмъ излетуване и планинарство е пусналъ тѣй дълбоки корени въ българската младежъ, че ние бихме могли да се гордѣемъ съ тоя спортъ прѣдъ нашитѣ съсъди и съ спокойствие да гледаме на бъдещето си, защото

Народъ, който познава и обича своето отечество, е на вѣчни врѣмена осигурилъ своето съществуване като народъ.

София, 11. май 1907 г.

До клоноветъ на БТД.

Централното настоятелство на БТД моли клоноветъ да издѣлжаватъ наврѣме **приноса си** за централната каса. Редовното излизане на списанието зависи отъ **вниманието и дѣйността** на клоноветъ — изпраща ли се наврѣме приноса, има ли желание да се събиратъ и извънредни приходи, напримѣръ, отъ представления, вечеринки, подарѣци и др. и др., тогава бюджетъ утвърденъ, че всичко ще върви въ редъ и ще може да очакваме извънреденъ успѣхъ както дружитѣ спортни, благотворителни и научни корпорации.

Отъ центр. настоятелство.

ОБЯВЛЕНИЯ.

Излъзе отъ печатъ и се пусна въ продажба книгата

„ВЪ ЮЖНИТЪ СТРАНИ“

(Египетъ — Южна Арабия — Източна Африка)

Пътни записки отъ *P. B. Радевъ*.

185 картини на мѣстности, градове, паметници и типове.

Леко увлѣкателно четиво.

210 голѣми страници, хубавъ печатъ, голѣмъ форматъ.

Цѣна 3 лева.

Продава се въ книжарницитѣ на Олчевъ и Касжровъ въ София.

Продължава се подписката

НА

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Списание за туризъмъ и природоописание.

Органъ на Българското Туристско Дружество.

ГОДИНА VI. 1907.

Редактори: { Д-ръ Хр. Пиперовъ.
С. Д. Скрински.

Излиза мѣсечно (освѣнъ юлий и августъ). Струва за нечленове годишно 2 лв., въ странство 2.50 фр.

Записването абонати става въ София въ Придворната книжарница Касжровъ и редакцията на сп. „Родина“, а въ провинцията въ клоноветѣ отъ БТД и при телеграфо-пощенскитѣ станции.

Приематъ се за послѣдната страница на списанието обявления отъ хотелѣи, гостинничари, продавачи на туристски вещи и т. п. при най-износни цѣни.

Печатница П М Бжзайговъ — София.